

Date: 21st April-2026

MAQSUD SHAYXZODA SHE'RIYATIDA INSON QADRI ANNOTATSIYA

Amirxonov Ibrohim Abdurahmon o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti talabasi

Annotasiya: Ushbu maqolada Maqsud Shayxzoda she'riyatidagi inson qadri masalasi, uning nafaqat yirik tarixiy asarlarda, balki oddiy mehnatkashlar, tabiat va kundalik hayotga bog'ishlangan lirikasida aks etgan insonparvarlik g'oyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Naim Karimovning asarida qayd etilgan Farg'onaga borgan davrida, shoirning bog'bonlarga yordam berishi, nihol ekishi va oddiy mehnatkashga atab she'r yozishi voqeasi orqali ijodiy jarayon bilan jismoniy mehnat, tabiat va inson qadri o'rtasidagi bog'liqlik yoritiladi.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, inson qadri, she'riyat, Farg'ona davri, Naim Karimov, oddiy mehnat, tabiat, inson qadri.

Abstract: This article analyzes the concept of human dignity in the poetry of Maqsud Shayxzoda, focusing on his humanitarian ideas reflected not only in major historical works but also in his lyrics dedicated to ordinary laborers, nature, and daily life. Based on research by Naim Karimov, the study highlights a specific period when the poet visited Fergana, where he assisted gardeners, planted saplings, and dedicated poems to common workers. Through these events, the article explores the profound connection between the creative process, physical labor, nature, and the intrinsic value of human dignity.

Keywords: Maqsud Shayxzoda, human dignity, poetry, Fergana period, Naim Karimov, ordinary labor, nature, human value.

Adabiyot darslarida Maqsud Shayxzoda nomi ko'proq "Jaloliddin Manguberdi" yoki "Toshkentnoma" kabi yirik asarlar bilan tilga olinadi. Lekin men, Toshkent davlat transport universitetining texnik yo'nalish talabasi sifatida, shoirning ijodini chuqurroq o'rganar ekanman, uning she'riyatidagi eng nozik va ayni paytda eng chuqur g'oya – inson qadri masalasi e'tiborimni tortdi. Shayxzoda nafaqat tarixiy sarkardalar va donishmandlar haqida yozgan, balki yer haydovchi dehqon, daraxt ekuvchi bog'bon, oddiy mehnatkashning qo'lidagi tuproq va peshonasidagi terni ham she'riy qadriyatga aylantirgan. Bu yondashuv men uchun nafaqat adabiy hodisa, balki insoniy qadriyatlarni har qanday kasb, har qanday davrda ustuvor bilish zarurligining yorqin dalili edi. Shu sababli, ushbu maqolada Shayxzoda she'riyatidagi inson qadri g'oyasi, Farg'ona kunlaridagi hayotiy tajribasi va bugungi talaba hayotidagi aksini o'z kuzatuvlarim orqali yoritishga harakat qilaman.

She'riyatda inson qadri: tarixiy qahramonlardan oddiy mehnatkashgacha Maqsud Shayxzoda ijodining eng muhim jihatlaridan biri – u insonni uning lavozimi yoki tarixiy ahamiyatiga qarab emas, balki mehnati, vijdoni va tabiat bilan bog'lanishiga qarab qadrlashi. Naim Karimov o'zining "Maqsud Shayxzoda: Hayoti va ijodiy yo'li" kitobida shoirning oddiy odamlarga bo'lgan mehr-muhabbati, ularning mehnatini qadrlashi haqida

Date: 21st April-2026

juda ishonchli ma'lumotlar keltirgan. Shayxzoda uchun tarixiy qahramon bilan oddiy bog'bon bir xil darajada muhim edi, chunki ularning har biri o'z yo'lida yaratuvchi, o'z mehnati bilan dunyoga go'zallik qo'shuvchi inson edi. Men bu g'oyani o'qiganimda, avvaliga g'alati tuyuldi: axir adabiyotda odatda "buyuk" nomlar birinchi o'ringa qo'yiladiku? Lekin Shayxzodaning she'riy dunyosida "buyuklik" unvon yoki lavozimda emas, balki insonning ichki pokligi va mehnatga bo'lgan munosabatida edi. Bu men uchun nafaqat adabiy, balki hayotiy dars ham bo'ldi. Chunki texnik sohada ham, masalan, ko'prik yoki temir yo'l loyihalashda eng murakkab hisob-kitoblar oxir-oqibat oddiy yo'lovchining xavfsizligi va qulayligi uchun xizmat qilishi kerak. Shayxzodaning she'riyati aynan shu tamoyilni adabiyot tilida ifodalagan: har qanday yuksak g'oya, agar oddiy inson qadrini hisobga olmasa, haqiqiy qiymatga ega bo'la olmaydi.

Farg'ona kunlari: tuproq, mehnat va ilhom uyg'unligi "Jaloliddin Manguberdi" asari ustida ishlayotgan davrda Shayxzoda bir muddat Farg'onada yashagan. Bahor oylarida u uzoq vaqt stol boshida o'tirib, qo'lyozmalar va tarixiy hujjatlar bilan ishlashdan charchaganda, bog'ga chiqqan. U yerda bog'bonlarga yordam bergan, o'zi ham nihol ekkan, ular bilan suhbatlashgan. Bu voqea shunchaki dam olish yoki tabiat bag'riga chiqish emas edi. Shayxzoda uchun bog'dagi mehnat ijodiy jarayonning davomi, fikrlarni tozalash, yangi obrazlar izlash va ichki muvozanatni tiklash yo'li edi. Men, talaba sifatida, buni juda yaqin his qildim. Biz ko'pincha imtihonlar, loyihalar yoki kurs ishlari ustida uzoq o'tirganda, "ekran charchoq"i yoki "fikriy to'xtash" holatiga tushamiz. Shayxzodaning tajribasi shuni ko'rsatadiki, eng yaxshi "qayta ishga tushirish" usuli – bu tuproq bilan ishlash, tabiat bilan muloqot qilish va oddiy mehnatkashlar yonida bo'lish. U bog'da ishlaganda, nafaqat qo'llari, balki fikrlash tarzi ham o'zgargan. Bu jarayon men uchun "ijodiy regeneratsiya" degan tushunchani ochib berdi. Adabiyotda ilhom ko'pincha sehrli kuch sifatida tasvirlanadi, lekin Shayxzoda hayoti shuni isbotladiki, ilhom mehnat, tabiat va odamlar bilan bevosita aloqada tug'iladi.

Bog'bonga atab yozilgan she'r: oddiy insonning she'riy portreti Naim Karimovning kitobida Shayxzodaning Farg'onadagi bog'bonlardan biriga atab she'r yozgani qayd etilgan. Bu she'rda shoir bog'bonning qo'lidagi tuproq, peshonadagi ter, daraxtlarga bo'lgan mehr va mehnat orqali yaratilgan go'zallikni lirik qahramon darajasiga ko'targan. Shayxzoda uchun bog'bon shunchaki kasb egasi emas, balki "yer tarbiyachisi", "kelajak uchun nihol ekuvchi" edi. O'sha davr adabiyotida mehnat ko'pincha g'oyaviy yoki ramziy ma'noda berilgan, lekin Shayxzoda uni shaxsiy, hissiy va insoniy qadriyatlar darajasida ochib bergan. Men bu she'r haqida o'ylaganimda, o'z soham bilan bog'ladim. Muhandislik yoki transport tizimlarida ham eng murakkab loyihalar oddiy ishchilarning qo'li, e'tibori va mehnati bilan amalga oshadi. Lekin ko'pincha ularning nomi hujjatlarda emas, faqat natijada ko'rinadi. Shayxzodaning bog'bonga she'r yozishi – bu "ko'rinmas mehnatni ko'rinadigan qilish" harakati. Adabiy tadbirlarda talabalar bilan shu mavzuni muhokama qilganimda, ularning ko'pchiligi "adabiyot bizga nima beradi?" degan savol bilan kelishgan edi. Lekin Shayxzoda misoli orqali ular tushunishdiki: har qanday

Date: 21st April-2026

texnologiya, agar inson qadrini, mehnat hurmatini va tabiat bilan uyg'unlikni hisobga olmasa, uzoq muddatda barqaror bo'lmaydi.

Texnika va adabiyot kesishmasida: talaba sifatidagi kuzatishlarim Maqsud Shayxzodaning Farg'ona davridagi tajribasi nafaqat adabiyot tarixi, balki zamonaviy ta'lim va talaba hayoti uchun ham muhim darsdir. U stol boshidagi intellektual mehnat bilan bog'dagi jismoniy faoliyatni bir-biriga zid emas, balki to'ldiruvchi omillar sifatida ko'rgan. Bugungi kunda talabalar ko'pincha raqamli muhitda yashaydi, virtual ma'lumotlar bilan ishlaydi, lekin jismoniy mehnat, tabiat bilan muloqot va oddiy inson qadrini anglash ko'nikmalari asta-sekin pasayib bormoqda. Shayxzoda esa aynan shu muvozanatni o'z hayotida ko'rsatgan. Men ochiq dars jarayonida shu g'oyani talabalar bilan baham ko'rganimda, ularning ko'pchiligi o'z kurs ishlarida ham "shoshilinch natija" o'rniga "barqaror tuzilma" ustuvorligini anglay boshlaganini kuzatdim. Shayxzodaning she'riyati shuni o'rgatadiki, adabiyot nafaqat o'tmishni saqlash, balki kelajakni qurish uchun insoniy resurslarni to'g'ri qadrlash va muvozanatda saqlash san'atidir. Har bir talaba o'z sohasida innovatsiyaga erishishi mumkin, lekin agar u inson qadri, mehnat hurmati va tabiat bilan uyg'unlikni unutib qo'ysa, natija hech qachon to'liq bo'lmaydi.

Xulosa: Maqsud Shayxzoda she'riyatida inson qadri masalasi nafaqat tarixiy qahramonlar, balki oddiy mehnatkashlar, tabiat va kundalik hayot orqali ochiladi. Farg'ona davri, bog'bonlarga yordam berish, daraxt ekish va oddiy mehnatkashga atab she'r yozish voqeasi shoirning ijodiy jarayoni bilan jismoniy mehnat, tabiat va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni aniq ko'rsatadi. Maqola davomida yoritilganidek, Shayxzoda she'riyati nafaqat adabiy meros, balki zamonaviy talaba uchun muvozanat, mehnat hurmati va inson qadrini doimo yuqori qo'yish darsidir. Bu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar kelgusida ham adabiyotshunoslik, pedagogika va hatto texnik ta'lim sohasida yangi yondashuvlarni shakllantirishga xizmat qiladi deb ishonaman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov N. Maqsud Shayxzoda: Hayoti va ijodiy yo'li. – Toshkent: O'qituvchi, 2005.
2. Shayxzoda M. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1988.
3. O'zbek adabiyoti tarixi. 4-jild. – Toshkent: Fan, 1978.
4. Raxmatullayev Sh. O'zbek dramaturgiyasi tarixi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
5. Adabiyotshunoslik jurnali. 2020, №1. "Tabiat va inson qadri XX asr o'zbek she'riyatida".
6. O'zbekiston Milliy Arxivi. Fond 15, ro'yxat 2, ish 308. 1940–1950-yillar ijodiy yozishmalar.

